

ความคุ้มกันของสมาชิกสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

The Parliamentary Immunity of Members of the National Assembly under
the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017)

ณัฐพล สิทธิพรหมณ์ (Natthaphon Sitthiphram)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

(Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University under The Royal Patronage)

Email: natthaphon@vru.ac.th

Received May 17, 2021; Revised June 16, 2021; Accepted July 15, 2021

Abstract

National Assembly in comparison with rights of a victim or a defending State in a criminal case. The paragraph 3 of the aforesaid section indicates that, before the beginning of a parliamentary session, if a member of the Assembly is detained prior to this session, the President of the Assembly has discretion to request a responsible authority to release such member without any commitment from the House of Representative or the Senate which such member belongs. In addition, although this section allows the House of Representative or the Senate, where the accused member has membership, to vote for the provision of the immunity, it does not specify a preliminary examination to filter the facts before voting. In other words, the parliamentary immunity provision without filtration mechanism has become Thailand's parliamentary tradition. This provision is inappropriate and inconsistent towards the purposes of the Constitution. Therefore, Section 125 should be amended by adding the immunity withdrawal principle in the case that a fact or circumstance has changed after providing the immunity. The withdrawal principle should be adapted from the concepts, means, and methods of foreign Constitutions.

Keywords: Parliamentary immunity; Members of the House of Representatives; Senators; The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ศึกษาความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาว่าความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 125 ให้คุ้มครองสิทธิของสมาชิกรัฐสภาเกินสมควรเมื่อเทียบกับสิทธิของผู้เสียหายหรือรัฐที่ประสงค์จะดำเนินคดีอาญาแก่สมาชิกรัฐสภาผู้นั้น ดังที่มาตรา 125 วรรคสาม ให้ประธานสภาเป็นผู้พิจารณาในการร้องขอให้ปล่อยสมาชิกสภาที่ถูกคุมขังในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุมให้มาประชุมสภาเมื่อถึงสมัยประชุมโดยปราศจากมติของสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือกรณีที่มาตรา 125 ได้กำหนดให้สภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกเป็นผู้ลงมติในการตัดสินใจที่จะให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกสภาผู้นั้นหรือไม่ โดยไม่มีผู้ที่มาทำหน้าที่กลั่นกรองตรวจสอบข้อเท็จจริงในเบื้องต้นก่อนแล้วจึงค่อยเสนอต่อสภาที่สมาชิกผู้นั้นเป็นสมาชิกพิจารณา การให้ความคุ้มกันจึงกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาขาดกระบวนการกลั่นกรองอย่างแท้จริง เป็นการใช้ความคุ้มกันอย่างไม่เหมาะสมและขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ควรมีหลักการเรื่องการขอเพิกถอนความคุ้มกันในภายหลังได้ แม้ว่าจะได้เคยอนุญาตให้สมาชิกสภาผู้นั้นมาก่อนแล้วหากในเวลาต่อมามีข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 125 โดยนำแนวคิดจากรัฐธรรมนูญของต่างประเทศมาปรับใช้

คำสำคัญ: ความคุ้มกัน; สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร; สมาชิกวุฒิสภา; รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

บทนำ

ความคุ้มกัน (Immunity) หมายถึง เสรีภาพหรือปลอดจากหน้าที่ความผูกพันหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่กฎหมายกำหนดให้แก่บุคคลโดยทั่วหน้ากัน ตามหลักทฤษฎีกฎหมายรัฐธรรมนูญของต่างประเทศแล้วจะถือว่าเอกสิทธิ์และความคุ้มกันมีความหมายอย่างเดียวกันจะไม่แยกเอกสิทธิ์และความคุ้มกันออกจากกัน (Ketsawart, 1997) แต่หลักการของรัฐธรรมนูญไทยนั้นได้มีการอธิบายความหมายของเอกสิทธิ์ (Privilege) หมายถึง สิทธิเด็ดขาดของสมาชิกสภาที่จะแสดงความคิดเห็นหรือกระทำการอย่างอื่น โดยมีให้บุคคลอื่นสอดมาเกี่ยวข้องไปฟ้องร้องในทางใด ๆ เอกสิทธิ์มีลักษณะตลอดไป ส่วนความคุ้มกัน คือความคุ้มครองสมาชิกสภาที่จะมาประชุมสภาตามหน้าที่โดยไม่อาจถูกจับกุมคุมขังหรือดำเนินคดีใด ๆ ในลักษณะที่จะเป็นการขัดขวางต่อการมาประชุมสภาตามดังกล่าวในช่วงระยะเวลาหนึ่งได้ เมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้วความคุ้มกันจะหมดไปและอาจดำเนินคดีได้ (Kruangam, 1987) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติถึงหลักการเรื่องความคุ้มกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาไว้ในมาตรา 125 โดยห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภามาทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาในระหว่างสมัยประชุม เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นการจับในขณะกระทำความผิด ซึ่งหากมีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก และประธานแห่งสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับเพื่อให้มาประชุมสภาได้ นอกจากนี้หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุมพนักงานสอบสวนหรือศาลที่คุมขังต้องสั่งปล่อยทันที และหากมีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้

แต่การพิจารณาคดีนั้นต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา จากบทบัญญัติเรื่องความคุ้มกันดังกล่าวนั้น เป็นการให้คุ้มครองสิทธิของสมาชิกรัฐสภาเกินสมควรโดยปราศจากการตรวจสอบที่เหมาะสม เช่นกรณีที่มาตรา 125 วรรคสาม กำหนดให้ประธานสภาเป็นผู้พิจารณาในการร้องขอให้ปล่อยสมาชิกสภาที่ถูกคุมขังในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุมให้มาประชุมสภา เมื่อถึงสมัยประชุมโดยปราศจากมติของสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกแต่เป็นอำนาจของประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภาเพียงคนเดียวเป็นผู้ใช้อำนาจในการร้องขอให้ปล่อยตัวดังกล่าว หรือกรณีที่มาตรา 125 ได้กำหนดให้สภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกเป็นผู้ลงมติในการตัดสินใจที่จะให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกสภาผู้นั้นหรือไม่ โดยไม่มีผู้ที่มาทำหน้าที่กลั่นกรองตรวจสอบข้อเท็จจริงในเบื้องต้นก่อนแล้วจึงค่อยส่งให้สภาที่สมาชิกผู้นั้นเป็นสมาชิกพิจารณา การให้ความคุ้มกันจึงกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาขาดกระบวนการกลั่นกรองอย่างแท้จริง เป็นการใช้ความคุ้มกันอย่างไม่เหมาะสมและขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ควรมีหลักการเรื่องการขอเพิกถอนความคุ้มกันในภายหลังได้ แม้ว่าจะได้เคยอนุญาตให้สมาชิกสภาผู้นั้นมาก่อนแล้วหากในเวลาต่อมาเมื่อข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 125 โดยนำแนวคิดหลักการความคุ้มกันของรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ เช่น ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศรัสเซีย และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มาปรับใช้

เนื้อหา

“คุ้มกัน” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง คอยป้องกันให้ปลอดภัย คุ้มครองจากบางสิ่งบางอย่าง เช่น คุ้มกันโรค คุ้มกันไม่ให้ถูกฟ้องร้อง

ความคุ้มกันที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภานั้นก็เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับเอกสิทธิ์ แต่ลักษณะของการให้ความคุ้มกันจะแตกต่างจากเอกสิทธิ์ตรงที่ความคุ้มกันมิได้ให้ความคุ้มครองอย่างกว้างขวางและเด็ดขาดอย่างเอกสิทธิ์ เพราะวัตถุประสงค์ของความคุ้มกันนั้นเพียงเพื่อไม่ให้สมาชิกถูกขัดขวางต่อการไปประชุมสภา ความคุ้มกันไม่ได้เป็นเหตุให้การกระทำของสมาชิกไม่เป็นความผิด หากแต่เป็นการคุ้มครองจากการจับ คุมขัง สอบสวน ตลอดจนการพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุมเท่านั้น (Wongkiam, 2012) ดังนั้น หลักความคุ้มกันดังกล่าวมีขึ้นเพื่อป้องกันการขัดขวางไม่ให้สมาชิกรัฐสภามาปฏิบัติหน้าที่และเพื่อให้แต่ละสภามีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ (Kongbenjapuch, 2014)

ความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บุคคลที่ได้รับการให้ความคุ้มกันประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา 125 และคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามมาตรา 227

ลักษณะของความคุ้มกัน จะแบ่งออกตามบุคคลที่ได้รับการให้ความคุ้มกัน ดังต่อไปนี้

1) ความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจะได้รับความคุ้มกันในคดีอาญาโดยแบ่งออกเป็นชั้นสอบสวน คือ ได้รับความคุ้มครองที่จะไม่ถูกจับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวไปทำการสอบสวนในฐานะที่เป็นผู้ต้องหาในระหว่างสมัยประชุม แต่ถ้าสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอนุญาตหรือเป็นการจับในขณะที่ความผิด สมาชิกรัฐสภาคนดังกล่าวจะไม่ได้รับความคุ้มกัน นอกจากนี้ถ้าสมาชิกผู้นั้นถูกคุมขังอยู่ก่อนสมัยประชุมเมื่อถึงสมัยประชุมพนักงานสอบสวนต้องส่งปล่อยทันทีถ้าประธานของสภาที่สมาชิกผู้นั้นเป็นสมาชิกร้องขอ ในกรณีนี้คดีอาญามาถึงชั้นศาล คือสมาชิกผู้นั้นจะถูกศาลพิจารณาคดีนั้น ในระหว่างสมัยประชุมสภาได้เมื่อมีการฟ้องคดีอาญาไม่ว่าฟ้องนอกสมัยประชุมหรือในสมัยประชุมสภา โดยความคุ้มครองที่ได้รับในชั้นศาลคือ ศาลจะกำหนดวัน

พิจารณาโดยเป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภาไม่ได้ ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 125

2) ความคุ้มกันของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับความคุ้มครองที่จะไม่ถูกจับกุมขัง หรือหมายเรียกตัวไปสอบสวน แต่ถ้าได้รับเป็นการจับในขณะที่กระทำความผิดหรือได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการเลือกตั้งผู้อื่นที่ไม่ได้ถูกจับ กุมขังหรือหมายเรียกตัว หรือเป็นการจับในขณะที่กระทำความผิด คณะกรรมการการเลือกตั้งผู้นั้นจะไม่ได้ได้รับความคุ้มกัน ทั้งนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 227

ช่วงเวลาที่ได้รับ ความคุ้มกัน แบ่งออกเป็นกรณีของสมาชิกรัฐสภาตามมาตรา 125 ช่วงที่มีการเปิดสมัยประชุมสภาดังที่บัญญัติไว้ว่า “ในระหว่างสมัยประชุม” ซึ่งหมายถึง กำหนดเวลาในรอบหนึ่งปีให้รัฐสภาทำการประชุมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ทางด้านนิติบัญญัติ (The Secretariat of The House of Representatives of Thailand, 2012) โดยแบ่งออกเป็นสมัยประชุมสามัญและสมัยประชุมวิสามัญ ซึ่งความคุ้มกันจะมีเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงเวลาที่อยู่ในสมัยประชุมสภาเท่านั้นเพื่อให้สมาชิกรัฐสภามาทำหน้าที่ในการเข้าร่วมประชุมได้ โดยไม่ได้ให้ความคุ้มครองตลอดไป ส่วนในกรณีความคุ้มกันของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามมาตรา 227 นั้นจะเกิดขึ้นในระหว่างที่มีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา มีผลใช้บังคับ

ขอบเขตของความคุ้มกัน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 125 อาจกำหนดขอบเขตของความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาได้ 4 กรณี ดังนี้

1) ความคุ้มกันคุ้มครองเฉพาะในคดีอาญา 2) การจับกุม กุมขัง หรือหมายเรียกตัวจะกระทำมิได้ในระหว่างสมัยประชุม 3) การพิจารณาคดีอาญาสามารถกระทำในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการมาประชุมสภา และ 4) สมาชิกรัฐสภาที่ถูกกุมขังในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม ประธานสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกร้องขอให้ส่งปล่อยได้เมื่อถึงสมัยประชุมสภา (Jumpa, 2006)

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติเรื่องความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติเรื่องความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ 2475, 2540, 2550 และ 2560

รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
มาตรา 33 ในระหว่างสมัยประชุม ผู้ใดจะฟ้องสมาชิกแห่งสภาในทางอาญา ท่านว่าศาลจะต้องได้รับอนุญาตจากสภา ก่อนจึงพิจารณาได้ และการพิจารณาคดีนั้น ต้องมิให้เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาเข้าประชุม อนึ่ง	มาตรา 165 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ กุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้น เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภา	มาตรา 131 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ กุมขังหรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่	มาตรา 125 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ กุมขังหรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่

รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
<p>การพิจารณาคดีที่ศาลได้กระทำไปก่อน มีคำอ้างว่าผู้ต้องหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นท่านว่าเป็นอันใช้ได้ มาตรา 34 ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับหรือหมายเรียกตัวสมาชิกไปกักขัง เว้นแต่จับในขณะกระทำความผิด แต่ต้องรีบรายงานไปยังประธานแห่งสภา และประธานแห่งสภาอาจสั่งปล่อยผู้ถูกจับให้พ้นจากการกักขังได้</p>	<p>ที่ผู้นั้น เป็นสมาชิกหรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิดในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้</p> <p>มาตรา 166 ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญาไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นคดีอันเกี่ยวกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง แต่การพิจารณาคดีต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภาการพิจารณาพิพากษาคดีที่ศาลได้กระทำก่อนมีคำอ้างว่าจำเลยเป็นสมาชิกของสภาใดสภาหนึ่งยอมเป็นอันใช้ได้ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวน หรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือ</p>	<p>ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิดในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา ในขณะกระทำความผิดให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้ ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญาไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นคดีอันเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง แต่การพิจารณาคดีต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภาการพิจารณาพิพากษาคดีที่ศาลได้กระทำก่อนมีคำอ้างว่าจำเลยเป็นสมาชิกของสภาใดสภาหนึ่งยอมเป็นอันใช้ได้ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ถูกคุมขังในระหว่างสอบสวน หรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือ</p>	<p>ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นการจับในขณะกระทำความผิดในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และเพื่อประโยชน์ในการประชุมสภาประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับ เพื่อให้มาประชุมสภาได้ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวน หรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุมพนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณีต้องสั่งปล่อยทันทีถ้า ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ โดยศาลจะสั่งให้มีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญาไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุมศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา</p>

รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550	รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
		ศาล แลวแต่กรณี ต้องสั่งปล่อย ทันที ถ้าประธานแห่งสภาที่ ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอคำสั่ง ปล่อย ให้มีผลบังคับตั้งแต่วันสั่ง ปล่อย จนถึงวันสุดท้ายแห่ง สมัยประชุม	

ที่มา: รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475, 2540, 2550 และ 2560

จากตารางเปรียบเทียบที่ 1 จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในเรื่องความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 125 ในปัจจุบันได้บัญญัติไว้ที่นั่นยังคงหลักการเดิมที่มีอยู่ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ 2540 และ 2550 โดยในกรณีคดีอาญาชั้นสอบสวนห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกรัฐสภาไปทำการสอบสวนในระหว่างสมัยประชุม และมีข้อยกเว้นอยู่ว่าสามารถกระทำได้ถ้าสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอนุญาตหรือเป็นการจับในขณะกระทำความผิดเหมือนกัน นอกจากนี้ในชั้นพิจารณานั้นตามรัฐธรรมนูญปี 2540 และ 2550 กำหนดว่าการฟ้องคดีอาญาในระหว่างสมัยประชุมต่อสมาชิกรัฐสภาสามารถที่จะทำได้ แต่การพิจารณาคดีดังกล่าวจะกระทำในระหว่างสมัยประชุมจะทำได้ แต่มีข้อยกเว้นให้พิจารณาได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นกรณีที่สมาชิกผู้นั้นมีคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดวันพิจารณาต้องไม่ขัดขวางการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุม ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญ 2560 มาตรา 125 มิได้ห้ามการพิจารณาคดีอาญาของสมาชิกรัฐสภาในระหว่างสมัยประชุม เพียงแต่การพิจารณาจะต้องไม่ในวันพิจารณาที่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมเท่านั้น

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญของต่างประเทศในเรื่องของความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างไรหรือไม่ ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติเรื่องความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาในรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ

ความคุ้มกัน ตามรัฐธรรมนูญ ของประเทศเกาหลีใต้	ความคุ้มกัน ตามรัฐธรรมนูญ ของประเทศคูเวต	ความคุ้มกัน ตามรัฐธรรมนูญ ของประเทศรัสเซีย	ความคุ้มกัน ตามรัฐธรรมนูญ ของประเทศฝรั่งเศส
มาตรา 44 (1) ในระหว่างสมัยประชุม สมาชิกรัฐสภาจะต้องไม่ถูก จับกุมหรือควบคุมตัวโดย ปราศจากความยินยอมของ รัฐสภาเว้นแต่กรณีที่เป็น ความผิดซึ่งหน้า	มาตรา 111 ในระหว่างสมัยประชุม รัฐสภา นอกจากความผิดที่จับ ได้ในขณะกระทำความผิด ไม่ อนุญาตให้มีการไต่สวน ตรวจ ค้น จับกุม กักขังหรือใช้มาตร การลงโทษใด ๆ ที่อาจกระทำ	มาตรา 98 1. สมาชิกวุฒิสภาหรือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้รับความคุ้มกันตลอด ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง โดยไม่ถูกกักขัง จับกุม สอบสวน ยกเว้นกรณีที่	มาตรา 26 สมาชิกรัฐสภาไม่อาจถูก ฟ้องร้อง ติดตาม จับกุม คุม ขัง หรือพิจารณาพิพากษา อันเนื่องมาจากที่ได้แสดง ความคิดเห็น หรือการออก เสียงลงคะแนนในการปฏิบัติ

<p>ความคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญ ของประเทศเกาหลีใต้</p>	<p>ความคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญ ของประเทศคูเวต</p>	<p>ความคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญ ของประเทศรัสเซีย</p>	<p>ความคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญ ของประเทศฝรั่งเศส</p>
<p>(2) ในกรณีที่ สมาชิกรัฐสภาถูกจับกุมหรือควบคุมตัวก่อนเปิดสมัยประชุม สมาชิกสภาผู้นั้นจะต้องได้รับการปล่อยตัวในระหว่างสมัยประชุม ตามการร้องขอของรัฐสภา เว้นแต่เป็นกรณีที่เป็นความผิดซึ่งหน้า (Thongkun & Sutthimarn, 2015)</p>	<p>ในระหว่างสมัยประชุมตามบทบัญญัติที่กำหนดก่อนหน้านี้ และรัฐสภาจำเป็นต้องได้รับการแจ้งให้ทราบเมื่อเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรกเสมอเกี่ยวกับมาตรการใด ๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นกับสมาชิกขณะที่ไม่อยู่ในระหว่างสมัยประชุมรัฐสภาทุกกรณี หากรัฐสภาไม่ได้มีมติในเรื่องที่ได้ขออนุญาตภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันที่มีการยื่นเรื่องให้ถือว่าเป็นการอนุญาตให้ดำเนินการได้ (Suebsantivorapong, 2016)</p>	<p>กฎหมายแห่งสาธารณรัฐได้ครอบคลุมไว้เพื่อรับรองความปลอดภัยของบุคคลอื่น ๆ 2. คำสั่งให้ถอนความคุ้มครอง ให้เป็นไปโดยการเสนอของอัยการสูงสุดแห่งสหพันธรัฐรัสเซียต่อสภาที่เกี่ยวข้องของสหพันธรัฐ (The House of Representatives of Thailand, 2010)</p>	<p>หน้าที่ของตน สมาชิกสภาไม้อาจจะถูกฟ้อง จับกุม ในความผิดทางอาญา หรือความผิดลหุโทษใด ๆ หรือถูกกระทำให้สูญเสีย หรือถูกจำกัดอิสรภาพได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานแห่งสภาที่สมาชิกนั้นเป็นสมาชิกอยู่ การอนุญาตดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีในกรณีที่ เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือในกรณีที่ ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว (National Research Council of Thailand [NRCT], 1998)</p>

จากการเปรียบเทียบหลักการความคุ้มครองของสมาชิกรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ในตาราง 2 ทุกประเทศจะให้ความคุ้มครองแก่สมาชิกสภาเฉพาะช่วงเวลาในระหว่างสมัยประชุมเท่านั้น มีเพียงประเทศรัสเซียที่ให้ความคุ้มครองตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง โดยหลักการความคุ้มครองของประเทศเกาหลีใต้น่าสนใจคือ รัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ มาตรา 44(2) กำหนดให้มีความคุ้มครองในกรณีที่สมาชิกรัฐสภาถูกจับหรือควบคุมตัวก่อนเปิดสมัยประชุมถ้ามีการร้องขอของรัฐสภา สมาชิกสภาผู้นั้นจะต้องได้รับการปล่อยตัวในระหว่างสมัยประชุม เช่นเดียวกับกรณีมาตรา 125 วรรคสามของรัฐธรรมนูญไทย แต่อย่างไรก็ตามมาตรา 44(2) ได้มีข้อยกเว้นว่าหากเป็นความผิดซึ่งหน้ารัฐสภาจะไม่สามารถร้องขอให้ปล่อยตัวสมาชิกสภาผู้นั้นได้ ซึ่งมาตรา 125 วรรคสามไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นเช่นนั้นไว้ ในส่วนของหลักการความคุ้มครองของรัฐธรรมนูญรัสเซีย มาตรา 98(2) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่น่าสนใจคือ อัยการสูงสุดมีอำนาจในการเสนอขอให้ถอนความคุ้มครองต่อสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้เพราะสมาชิกรัฐสภาของรัสเซียได้รับความคุ้มครองตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง

นอกจากนี้ในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริการัฐธรรมนูญได้ให้ความคุ้มครองแก่สมาชิกสภาจากการถูกจับกุมในระหว่างอยู่ในสมัยประชุม แต่ความคุ้มครองนี้ไม่ได้เด็ดขาด เพราะไม่คุ้มครองไปถึงกรณีที่ทำให้ความผิดฐานอาชญากรรมร้ายแรง (Felony คือ ความผิดอาญาที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป) และการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อยสำหรับในความคิดทางอาญานั้น ดังนั้น ความคุ้มครองนี้ไม่คุ้มครองถึงการถูกจับในทางอาญา แต่คุ้มครองเฉพาะการถูกจับทางแพ่ง แต่เมื่อในสหรัฐอเมริกาในปัจจุบันการถูกจับทางแพ่งไม่มีอีกต่อไป สมาชิกสภาจึงไม่ได้รับความคุ้มครองอีกต่อไป (Jumpa & Liengboonlertchai, 2009) ในส่วนของประเทศในกลุ่มอาเซียนนั้นรัฐธรรมนูญลาว มาตรา 64 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติถึงหลักการของความคุ้มครองไว้ว่า สมาชิกสภาแห่งชาติจะไม่ถูกดำเนินคดีหรือกักขังถ้าหาก ไม่ได้รับ

ความเห็นชอบของสภาแห่งชาติหรือของคณะประจำสภาแห่งชาติในเวลาที่สภาแห่งชาติไม่ได้เปิดประชุม และมาตรา 64 วรรคสอง ได้บัญญัติว่า ในกรณีที่มีการกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือเร่งด่วนนั้น องค์การที่กักขังสภาแห่งชาติต้องรายงานทันทีให้สภาแห่งชาติหรือคณะประจำสภาแห่งชาติในเวลาที่สภาแห่งชาติไม่ได้เปิดการประชุมเพื่อพิจารณาตกลงการสืบสวน-สอบสวนไม่เป็นสาเหตุนำพาให้สมาชิกสภาแห่งชาติที่ถูกดำเนินคดีนั้นขาดประชุมสภาแห่งชาติ (Aphichataphong, 2010)

สรุป

หลักความคุ้มกันได้มีบัญญัติไว้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสมาชิกรัฐสภาให้มาปฏิบัติหน้าที่ในการประชุมสภาในฐานะผู้แทนของประชาชนได้ แต่เมื่อพิจารณาความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 125 ได้บัญญัติไว้โดยคุ้มครองสิทธิของสมาชิกรัฐสภาเกินสมควรเมื่อเทียบสัดส่วนกับสิทธิของผู้เสียหายหรือรัฐที่ประสงค์จะดำเนินคดีอาญาแก่สมาชิกสภาผู้แทนในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. มาตรา 125 วรรคสาม ได้กำหนดถึงกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุมพนักงานสอบสวนหรือศาลต้องสั่งปล่อยทันทีถ้าประธานสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกร้องขอ ผู้เขียนเห็นว่าควรเปลี่ยนแปลงผู้ให้ความคุ้มกันในกรณีนี้ไม่ควรที่ให้อำนาจประธานสภาเพียงแต่บุคคลเดียวโดยลำพังในการใช้ดุลพินิจว่าควรร้องขอให้สมาชิกสภามาประชุมหรือไม่ แต่ควรที่จะเป็นการร้องขอของสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยการเข้มติของที่ประชุม แทนแต่อย่างไรก็ตามควรจะต้องมีข้อยกเว้นไว้ว่าหากเป็นความผิดซึ่งหน้าไม่ควรที่จะมีการร้องขอได้ เช่นเดียวกับที่รัฐธรรมนูญเกาหลีใต้มาตรา 44(2) ได้บัญญัติไว้ว่า ในกรณีที่สมาชิกรัฐสภาถูกจับกุมหรือควบคุมตัวก่อนเปิดสมัยประชุม สมาชิกสภาผู้นั้นจะต้องได้รับการปล่อยตัวในระหว่างสมัยประชุมตามการร้องขอของรัฐสภา เว้นแต่เป็นกรณีที่เป็นความผิดซึ่งหน้า

2. ควรกำหนดให้มีมาตรการในการเพิกถอนความคุ้มกันเพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาไม่ให้มีมากเกินไปเกินสมควรแก่กรณี กล่าวคือแม้ว่าสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอยู่ได้อนุญาตให้สมาชิกผู้นั้นได้รับความคุ้มกันไปแล้วก็ตาม แต่หากต่อมามีข้อเท็จจริงอย่างใด ๆ เพิ่มเติมก็สามารถยื่นเรื่องผ่านอัยการสูงสุดให้เสนอต่อสภาที่สมาชิกผู้นั้นเป็นสมาชิกเพื่อให้อัยการสูงสุดร้องขอให้เพิกถอนการคุ้มกันได้ เช่นเดียวกับที่รัฐธรรมนูญรัสเซีย ได้กำหนดไว้ในมาตรา 90(2) ได้บัญญัติไว้ว่า “คำสั่งให้ถอนความคุ้มกัน ให้เป็นไปโดยการเสนอของอัยการสูงสุดแห่งสหพันธรัฐรัสเซียต่อสภาที่เกี่ยวข้องของสหพันธรัฐ”

3. การที่หลักความคุ้มกันตามมาตรา 125 ได้กำหนดให้สภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกเป็นผู้ลงมติในการตัดสินใจที่จะให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกสภาผู้นั้นหรือไม่ โดยไม่มีผู้ที่ทำหน้าที่กลั่นกรองตรวจสอบข้อเท็จจริงในเบื้องต้นก่อนแล้ว จึงค่อยรายงานข้อเท็จจริงเบื้องต้นนั้นส่งให้สภาที่สมาชิกผู้นั้นเป็นสมาชิกพิจารณา การให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกรัฐสภาในปัจจุบันจึงกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่อกันมาซึ่งขาดกระบวนการกลั่นกรองอย่างแท้จริง จึงไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาพบว่าในรัฐธรรมนูญประเทศลาวนั้นได้แบ่งออกเป็นในช่วงเวลาที่เปิดประชุมสภาผู้ทำหน้าทีในการมีมติในการให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกสภาแห่งชาติ คือ สภาแห่งชาติลาว แต่ถ้อยคำในช่วงที่ไม่ได้เปิดประชุมสภาคณะประจำสภาแห่งชาติลาว มาทำหน้าที่ในการมีมติในการให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกสภาแห่งชาติแทน ซึ่งเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญของ สปป.ลาว ได้ให้อำนาจคณะประจำสภาแห่งชาติ มีอำนาจเสมือนเป็นสภาแห่งชาติเฉพาะในกรณีเกี่ยวกับการให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกสภาแห่งชาติ ในระหว่างช่วงเวลาที่ไม่มี

การเปิดประชุมสภา ผู้เขียนเห็นว่า หลักความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญไทย จึงควรที่จะมีผู้ที่มาทำหน้าที่กลั่นกรอง ตรวจสอบข้อเท็จจริงในเบื้องต้นก่อน เพื่อส่งให้สภาพิจารณา คือคณะกรรมการการด้านความคุ้มกัน ซึ่งคล้ายกับคณะประจำสภาแห่งชาติลาว เพื่อรับผิดชอบหน้าที่ดังกล่าว แต่จะมีความแตกต่างกันตรงที่ผู้เขียนเห็นว่าควรให้คณะกรรมการการด้านความคุ้มกันทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น แล้วส่งให้สภาที่ผู้้นั้นเป็นสมาชิกเป็นผู้พิจารณาในการให้ความคุ้มกันหรือไม่เท่านั้น กรณีไม่ถึงขนาดให้มาทำหน้าที่ในการพิจารณาให้ความคุ้มกันแก่สมาชิกรัฐสภา ดังเช่น สปป.ลาว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 125 วรรคสาม จากเดิมเป็นคำว่า “ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุมพนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี ถ้าสภาที่ผู้้นั้นเป็นสมาชิกได้มีมติให้ประธานสภาร้องขอให้ปล่อยสมาชิกผู้้นั้น พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณีต้องสั่งปล่อยทันที เว้นแต่เป็นความผิดซึ่งหน้า”
2. ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 125 วรรคห้า ว่า “ความคุ้มกันสามารถมีคำสั่งถอนได้ คำสั่งให้ถอนความคุ้มกัน ให้เป็นไปโดยการเสนอของอัยการสูงสุดต่อสภาที่ผู้้นั้นเป็นสมาชิก” เพื่อให้มีหลักเกณฑ์ในการถอนความคุ้มกันได้
3. ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 125 วรรคหก ว่า “ให้มีคณะกรรมการการด้านความคุ้มกัน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาที่ถูกกล่าวหาเบื้องต้นแล้วรายงานสภาที่ผู้้นั้นเป็นสมาชิกเพื่อพิจารณาอนุญาตตามมาตรานี้”

References

- Aphichataphong, N. (2010). *Thai Translation of Constitution of the Lao People's Democratic Republic*. Retrieved May 6, 2021, from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=35649&filename=index
- Jumpa, M. (2006). *Commentaries on the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540 (1997) and the Constitution of the Kingdom of Thailand (Interim) B.E. 2549 (2006)* (8th ed.). Bangkok: Nititham.
- Jumpa, M., & Liengboonlertchai, P. (2009). *The Constitution of the United States of America with Commentaries and decisions of the Supreme Court*. Bangkok: Winyuchon.
- Ketsawart, S. (1997). *Immunity of Members of the Parliament*. Master of Laws. Dhurakij Pundit University.
- Kongbenjapuch, K. (2014). *Constitutional and Political Institution* (2nd ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Kruangam, W. (1987). *The Constitutional Law of Thailand* (3rd ed.). Bangkok: Sawaeng Printing.

- National Research Council of Thailand [NRCT]. (1998). *Thai Translation of the Constitution of the French Republic*. Retrieved May 6, 2021, from <https://www2.nrct.go.th/Portals/0/data/etranslatedbook/book/รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับสมบูรณ์.pdf>
- Suebsantiworapong, C. (2016). *Thai Translation of the Constitution of the State of Kuwait*. Retrieved May 6, 2021, from https://www.parliament.ewtadmin/ewt/parliament_parliaparcy/ewtdl_link.php?nid=35646&filenameช=index
- The Constitution of the Kingdom of Siam B.E. 2475 (1932). (December 10, 1932). The Royal Thai Government Gazette. Book No. 49. pp. 529.
- The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540 (1997). (October 11, 1997). The Royal Thai Government Gazette. Book No. 114. Part 55A. pp. 1.
- The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550 (2007). (August 24, 2007). The Royal Thai Government Gazette. Book No. 124. Part 47A pp. 1.
- The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 (2017). (April 6, 2017). The Royal Thai Government Gazette. Book No. 134. Part 40A. pp 12.
- The House of Representatives of Thailand. (2010). *Thai Translation of the Constitution of the Russian Federation*. Retrieved May 6, 2021, from https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewtdl_link.php?nid=35647&filename=index
- The Secretariat of the House of Representatives of Thailand. (2012). *Parliamentary System 2012*. Retrieved May 8, 2021, from <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300web/viewer.php>
- Thongkun, S., & Sutthimarn, N. (2015). *Thai Translation of the Constitution of the Republic of South Korea*. Retrieved May 6, 2021, from http://www.parliament.go.th/ewtadkmin/ewt/admin_souvanee/ewtdllinkphp?nid=685
- Wongkiam, P. (2012). *Legal Problems concerning Privilege and Immunity of Members of the House*. Master of Laws. Dhurakij Pundit University.